

شوک امنیتی به آمریکا، اسناد در تهران است؟

صفحه ۲

علی دهباشی، نویسنده و سردبیر مجله بخارا در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

خارج از حوزه تمدنی ایران نمی‌توانم زندگی کنم

روزنامه خبری، تحلیلی، دانشگاهی صبح ایران
صدای نهنگان، نگاه جوانان
۱۶ صفحه
۱۰۰۰۰ تومان

فرهیختگان

شماره مسلسل ۲۸۷۱
پنجشنبه، ۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۲
۳۰ شوق، ۱۳۵۰
۹ ص ۲۰۱۴
شماره ۴۱۳۳
زادت حضرت معصومه ۳ روز دختر گرامی باد.

۱۵ | No. 4133 | 16 Pages

صفحه ۱۶

دستیار معاون علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان رئیس جمهوری در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

سهم ۳ درصدی فناوری از GDP کشور

سفر رئیس‌جمهور چین در سالگرد بمباران سفارت این کشور به اروپا نمادین است

اژدها فعلا ناتوراقلقلک می‌دهد

۳ سال است گزارش وضعیت کیفیت خودروهای وارداتی و تولید داخل منتشر نمی‌شود

کیفیت خودرو هم محرمانه است؟

مشارکت ۱۲ هزار استاد و ۲ هزار دانشجو در برنامه «سلامت و امنیت غذایی» دانشگاه آزاد

شبکه پژوهشی دانشگاه در خدمت چالش‌های امنیت غذایی

۴

۸

۶

دررثای کار

حسین سرآبادانی تفرشی
پژوهشگر هسته عدالت اجتماعی مرکز رشد دانشگاه امام صادق *

یکی از منابع ذهنی و نگارشی برای رشد و بالندگی یک جامعه، انقطاع رابطه کسب و رزق و درآمد از جریان خلق کار مولد است. منابع ذهنی و نگارشی مهم است؛ چون اولاً نیازمند تغییرات ساختاری و نرم افزاری در جامعه در یک افق زمانی بلندمدت است و ثانیاً نوع طرح آنها یا نگارشی انترجی، کلی و بدون تغییرات در میدان واقعیت همراه بوده است. باز کردن گره‌های ذهنی و نگارشی در امور اجتماعی، صرفاً با توصیه‌های اخلاقی یا فعالیت‌های تبلیغاتی دستگاه‌های هنجارساز مانند تلویزیون و رسانه‌های رسمی میسر نخواهد بود؛ گاه برای تغییر ذهن، باید تحولاتی در واقعیت رخ دهد و از مسیر تغییرات عینی، بستری لازم برای تغییرات ذهنی و نگارشی را فراهم آورد.

فقدان نگارش اثباتی، هنجاری و حیاتی به مقوله «کار» و عدم باور به امکان دستیابی به یک زندگی سعادت‌مندانه در پرتو کار مولد، ریشه‌های بالندگی یک جامعه را می‌خشکاند. در نظریات معاصر پیرامون کار، افراد را تشویق می‌کنند تا به «کار» صرفاً به عنوان یک «شر ناگزیر» جهت امرار معاش و دستیابی به خط بقا و حیات نگاه نکنند؛ بلکه از آن به عنوان ظرفیتی برای شکوفایی استعدادها و تحقق پتانسیل خود ببینند. طبعاً طرح این حرف‌ها، گرفتار آفتی است که پیش از این اشاره شد: توصیه‌های کلی و بدون پشتوانه عملیاتی. ورود افراد در عرصه اقتصاد و میدان تولید و خلق ارزش در جامعه، به تغییرات عینی و ساختاری که گرایش به عدم گرایش به کار و خلق ارزش را تقویت یا تضعیف می‌کند، نیازمند است. در جامعه‌ای که قیمت‌گذاری کار انسانی به صورت حداقلی و در چانه‌زنی‌های فشرده و چندلایه سامان می‌پذیرد و در مقابل مسیرهای دستیابی به ثروت، منزلت و جایگاه اجتماعی بالاتر درگرو فعالیت‌های نامولد، سوداگرانه و مبتنی بر انواع واسطه‌گری هاست، کار مولد بر حجم و فشرده‌شدن هنجار و گرایش به فعالیت‌های نامولد و تلاش برای از زیر کار فرار کردن، هنجار قابل تقدیر اجتماعی و نشانه باهوشتی و بااستعدادی قلمداد می‌شود.

در شاخص‌های بازار کار ایران، این معنا خود را با شاخص‌هایی مانند افزایش سهم درآمد‌های ناشی از غیرکار از کل درآمد خانوار به ویژه در مناطق شهری و در دهک‌های بالای درآمدی (با ذکر این نکته که همه درآمد‌های غیرکاری نامشروع نیستند اما سهم بالایی آن از درآمد کل خانوار حاکی از توسعه پی‌جویی درآمد مستقل از کار است)، افزایش پدیده شاغلان فقیر (۸۹ درصد فقرا در کشور شاغل هستند؛ چراکه حسب برآورد‌های مختلف، بین ۵۰ تا ۷۵ درصد از مشاغل موجود در استان‌های کشور غیررسمی است، به این معنا که اساساً قانون کار در آن محیط کاری اجرا نمی‌شود)، افزایش درآمد‌های ناشی از واسطه‌گری و مفته‌سازی در بازار دارایی‌ها یا بازده بالا در بازارهایی از قبیل طلا و سکه، ارز، مسکن و اجاره بدون ذکر عدد و رقم در افکار عمومی قابل لمس و شهود است.

اما در منطق اسلامی، نظام اقتصادی مبتنی بر کار مولد، طراحی و عجین شده است. کار در نظام فکری اسلام و به‌طور خاص در نظام اقتصادی آن، از جایگاهی بی‌بدیل و اهمیتی کم‌نظیر برخوردار است. «کار»، یگانه عامل حقوق مکتسبه انسانی، ریشه اصلی مالکیت و عامل اصلی خلق ارزش است و بدین جهت، در نظام سهم‌بری نهاده‌های تولید که سهم هر یک از عوامل تولید، مشخص و معین می‌گردد، بالاترین مزیت‌ها و امتیازها برای عنصر «کار» تعریف و معین گردیده است. ارزش ذاتی کار به عنوان فعل اصلی و هویت بخش انسانی، منجر به تکمیل و قدردانی فاعل آن، یعنی «کارگر» نیز شده است. نگاه به مقوله «کار» به عنوان رکن تاثیرگذار و ضروری «تمدن‌سازی»، آموخته‌ای است که می‌توان از تمام تجربه‌های پیشین بشر در امر تمدن‌سازی کسب کرد. اسلام با تأکید بر افزایش کمی و کیفی کار (همچون تأکید بر ائقان و محکم‌کاری کار)، کوشش

نموده است تا زمینه شکوفایی استعدادها و بالفعل کردن قابلیت‌های عظیم جامعه اسلامی را فراهم آورد.

به باور شهید صدر، «کار» در نظام توزیع درآمد میان عوامل تولید، یگانه عامل خلق ارزش و موجب ایجاد مالکیت برای انسان است و بر همه معیارها حتی «نیاز» مقدم است. تشویق نظام اقتصادی اسلام به کار و مولدیت در بسط و توسعه ارزش، موجب شکوفایی نظام اقتصادی و ایجاد یک نظام پویا و مولد در بخش واقعی اقتصاد یعنی نظام تولید است. هر چیر این درآمدی (ولو به نحو اولیه مشروع باشد) به تضعیف رابطه میان خلق ارزش و درآمد مکتسبه در یک نظام اقتصادی منجر شود، مطرود و نامشروع است. در امتداد همین منطق، در نظام اقتصادی اسلام به جهت ارزش ولای کار، ثروت‌های بادآورده از قمار یا شرط یا ناشی از انباشت و کنز بدون ایجاد خلق ارزش مطرود شناخته شده است. در مقابل کار به عنوان یک هنجار اجتماعی موجب بالفعل شدن استعدادها و

انسانی و تحرک اجتماعی در یک جامعه انسانی خواهد بود. متأسفانه در سال‌های اخیر در امتداد ایجاد یک موج اجتماعی گسترده برای طی کردن راه ۱۰۰ ساله خوشبختی با سرعت بالا (که معلول ظلم سیستمی و ساختارمند در نظام اقتصادی کشور است) در میان طبقات مختلف اجتماعی، خط فکری و رسانه‌ای توجیه این جنس درآمد‌های ناشی از کار غیرمولد شرح و بسط یافته است. به عنوان مثال در خط مقابله فکری با ایده توسعه کار مولد، چهره مشهور اقتصاد نئوکلاسیک ایران در سر مقاله‌ای مشهور با انکار تمایز «کار مولد- غیرمولد»، ریشه این حرف را به رویکرد مازاریستی در تئوری‌های قدما علم اقتصاد مانند اسمیت و ریکاردو به تبع مازکس متصل کرده که پیشرفت علم اقتصاد را ۱۰۰ سال به تأخیر انداخته بود. او معتقد بود نظری ارزش ذهنی یا نظری مازرینیستی ارزش یا رویکردی منطقی، منسجم و علمی، اندیشه اقتصادی را از این بن‌بست رها ساخت و لذا ارزش کالا نه صرفاً با کار که ارزش هر کالا یا خدمتی براساس مطلوبیت تقاضا برای آخرین واحد عرضه آن تعیین می‌شود و ربطی به کار صرف شده برای تولید آن ندارد. مطلوبیت هم امری ذهنی است که به ازاییابی با ارزش‌گذاری بازیگران اقتصادی در بازار بستگی دارد و بنابراین ذاتی خود کالایا خدمت نیست. تحلیل و نقد این ایده مجال مستقل می‌طلبد، لکن اجمالاً اینکه اتفاقاً مطلوبیت گرایان بودند که با تأکید بر مفاهیم ذهنی (مثل مطلوبیت) و روابط ریاضی، صورت مساله‌هایی مانند طرف عرضه و مولد بودن را پاک کردند اما در عرصه سیاست‌گذاری، برخلاف مطلوبیت‌گرایان، تفکیک مولد- نامولد به محاق نرفت که شاهد آن وضع انواع پایه‌های مالیاتی بر کارهایی بود که با سوداگری دارایی‌ها، جریان سرمایه‌گذاری مولد را دچار اختلال کرده بود. تدابیر اقتصادی گوناگون برای معقول‌سازی بازده بخش‌های اقتصادی (تشویق مولدها و کنترل نامولدها) حاکی از آن است که هیچ‌گاه درگاهانه مولد- نامولد در ساخت نظام‌سازی اقتصادی قابل انکار نیست.

ادبیات رسانه‌ای و اجتماعی برای توجیه خط درآمد از محلی غیر از کار با خلق ارزش، دالما به روز می‌شود و پایانی بر آن نیست. اخیراً مفهومی با عنوان «درآمد منفعل یا غیرفعال» (passive income) پیکاربرد شده است. در تعریف این نوع درآمد ذکر شده است: «تصور اینکه درآمد‌های غیرفعال بدون نیاز به تلاش به دست می‌آید، اشتباه است. درآمد غیرفعال به درآمدی می‌گویند که بدون فعالیت مستمر و مستقیم شما حاصل شود؛ اما این بدان معنی نیست که هیچ تلاشی لازم ندارد. در مقابل، درآمد فعال به تلاشی روزانه، پیوسته و همیشگی نیازمند است. به عبارت دیگر در درآمد فعال شما به ازای ساعت کاری خود حقوق می‌گیرید اما در درآمد غیرفعال شما متناسب با ارزشی که ساخته‌اید، درآمد خواهید داشت». تعریفی که در بدو امر چندان قرین خطا یا ظلم تلقی نمی‌شود اما در یک بستر مبتنی بر نظام سرمایه‌داری، به سازوکارهای تولید درآمد و ثروتی اشاره دارد که در بهترین تعریف، دارای کمترین خلق ارزش در نظام اجتماعی است. اموری که در بسیاری از موارد تنها نوعی واسطه‌گری غیرمولد

یا با ارزش افزوده پایین برای نظام اقتصادی است؛ اما دارای بالاترین بازده برای پی‌جویان آن. نتیجه این پیوند شوم، توسعه بیشتر فرهنگ دلالی و واسطه‌گری و تخریب بیشتر فرهنگ کار مولد است.

رهبر فرزانه انقلاب اسلامی در دیدارهای سالیانه روز کار و کارگر، در چندین نوبت به موضوع لزوم ایجاد برقراری ارتباط مستقیم میان درآمد و کار اشاره کرده‌اند که در بخش پایانی این نوشته، تنها به برخی از آنها که طی دو سال اخیر بیان داشتند ذیل دوطبقه اکتفا می‌کنم: اول نکاتی که به جنبه مثبت هنجاری کار معطوف است و دوم نکاتی که به مهار و مقابله با مفت خوارگی متمرکز است.

- جنبه اثباتی و هنجاری کار**
 - ترویج و تقدیر از فرهنگ کار و ارتقای منزلت کارگر در افکار عمومی با هدف تغییر نگاه عمومی جامعه (۱۴۰۳)
 - جایگاه ذاتی و نه ابزاری کارگر در نظام اقتصادی اسلامی (۱۴۰۳)
 - کارگر ماهر و با انگیزه: رکن جهش تولید و در خط مقابله با دشمن (۱۴۰۳)
 - توانمندسازی و ارتقای مهارت کارگران در عین جست‌وجوی استعدادها درخشان (۱۴۰۳ و ۱۴۰۲)
 - لزوم درک جایگاه ارزش آفرین کار در میان خود طبقه کارگر با درک کار به مثابه یک امانت (۱۴۰۳)
 - کار ارزش بدانیم، هم از جنبه عمومی و هم از جنبه شخصی؛ کارگر هم به تبع یک موجود ارزشمند در جامعه تلقی می‌شود (۱۴۰۳)
 - توسعه معنا و قلمرو کار: کار لزوماً پشت میز نشینی نیست (۱۴۰۳)
 - گسترش فرهنگ مشارکت عمومی با هدف نقش آفرینی در اقتصاد کشور یا تعریف آن میان عامه مردم (۱۴۰۳)
 - با صدای بلند ارزش کارگر در یک معنای گسترده و وسیع در جامعه توسط گروه‌های مرجع اجتماعی گفته شود (۱۴۰۲)
 - درک ارزش کار به مثابه ستون فقرات زندگی، مایه قوام و حیات جامعه (۱۴۰۲)
 - لزوم درک نیازهای انسان به کار در یک معنای وسیع‌تر (فرا تر از نیازهای مادی به احتیاجات معنوی انسان به کار توجه شود (۱۴۰۲)
 - لزوم ایجاد ارتباط مستقیم میان کار و درآمد. فرهنگ ارتباط درآمد با کار در جامعه ایران باید رشد کند (۱۴۰۲)
 - لزوم ارتقای سهم کار و سرمایه انسانی از کل ارزش افزوده با پیگیری سیاست‌های معطوف به سهم‌بری عادلانه عوامل تولید (۱۴۰۲)

- جنبه سلبی و منفی مفت خوارگی**
 - مقابله با پدیده رو به رشد جمعیت NEET ها در بازار کار ایران (جوانانی که نه تمایل به کار دارند؛ نه تحصیل و نه در جست‌وجوی کار هستند (۱۴۰۳)
 - توقف فرهنگ ثروت‌های بادآورده در جامعه؛ بلندمدت و چالشی اما ممکن و ضروری (۱۴۰۲)
 - مقابله با ایجاد طبقه مترفین؛ مبارزه با فرهنگ مفت خوارگی در جامعه از طریق تقویت ارتباط درآمد با کار (۱۴۰۲)

پی‌نوشت
۱. درآمد خانوارها را می‌توان به سه گروه درآمد‌های مربوط به مشاغل آزاد، حقوق و دستمزد و درآمد‌های غیرشغلی تقسیم‌بندی کرد. به مرور طی دو دهه اخیر، الگوی ترکیب درآمد خانوار در اقتصاد ایران نشان می‌دهد ترکیب درآمد از مشاغل آزاد به سمت مشاغل غیرشغلی سوق پیدا کرده است که می‌تواند یکی از نشانه‌های توسعه کارهای نامولد یا با ارزش افزوده پایین در اقتصاد کشور باشد. بر اساس گزارش هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران در سال ۱۴۰۱، بیش از ۵۵ درصد درآمد‌های خانوار در استان تهران، درآمد‌های غیرشغلی بوده است.

به زودی منتشر می‌شود

فرهیختگان

در عصر حکمرانی شبکه‌های اجتماعی دفاع از کتاب و کتابخوانی می‌تواند جزء آخرین تلاش‌ها برای فرار از ابتدال حقیقت باشد

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

کتاب علی‌ه فراموشخانه

در عصر حکمرانی شبکه‌های اجتماعی دفاع از کتاب و کتابخوانی می‌تواند

جزء آخرین تلاش‌ها برای فرار از ابتدال حقیقت باشد

کتاب علی‌ه فراموشخانه

اگر علاقه‌مند به تهیه ویژه‌نامه‌های روزنامه فرهیختگان هستید به شماره زیر پیامک بنید

۹۱۵۸۱۵۶۵۳۳

@FarhikhteganOnline
www.farhikhtegandaily.com